

HISTORICKÁ GEOGRAFIE

- NÁZVY, MÍSTA, POJMY, CIZOJAZYČNÉ NÁZVY a JEJICH PROMĚNY, PŮVOD ZEMĚPISNÝCH NÁZVŮ

Jiří Mihola

Tuto kapitolu píše odlehčeně, s praktickými zkušenostmi badatele – historika, cestovatele, učitele raného novověku, vedoucího exkurzí i politika, který navrhoval a hlasoval pro některé změny nebo nové názvy ulic, parků aj.

(Zajímavá je změna názvu jednoho parku v Brně – Černých Polích. V kočárku mě tam vozili do parku Emanuela Barši (podle komunisty poslance. Po revoluci byl park přes dvacet let bez názvu. Před několika lety byl z několika návrhů, včetně sira Wintona a dalších osobností vybrán název park Stanislava Krátkého, což byl mikulovský probošt, biskup, moravský buditel a také v době, kdy neměl tzv. státní souhlas stavitel-jeřábník sídliště Lesná. Tak to je jen malý příběh zdánlivě přehlédnutelného parku, obklopeného ze všech stran ulicemi.)

Profesor Stanislav Krátký

Stejně jako v předchozích kapitolách je hlavním cílem, aby materiál posloužil v badatelské práci, ve výuce, při psaní a cestování.

Pro vstup do problematiky doporučuji přečíst knihu Františka Roubíka: *Přehled vývoje vlastivědného popisu Čech*, vydanou v Praze 1940.

Německé názvy měst ČESKÉ REPUBLIKY

- Nezbytné pro práci s archivními prameny, se starými mapami, při konverzaci s německy mluvícími turisty či kolegy aj.
- Ne každé české, moravské, slezské město má svůj ekvivalent v němčině. Písek, Tábor, Náchod...Mnohé německé názvy se těm českým velmi podobají Pardubice – Pardubitz, další připomínají původní název města Freiwaldau, jiné se zcela liší, např. Břeclav – Lundenburg nebo Jindřichův Hradec – Neuhaus. Je to oříšek, narazit na takový „nepodobný“ název malé obce či vesnice v pramenech. Zachránit to pomůže Profous (viz literatura k předmětu).

Užitečné je znát německá pojmenování hlavních toků, rybníků, pohoří. Sněžka – Schneekoppe a Krkonoše (Riesengebirge), Praděd – Altvater a Jeseníky (ALtvatergebirge), Labe – Elbe, Vltava – Moldau, Máchovo jezero – Grossteich.

Co však působí velmi divně, ne-li přímo skandálně je soudobá německá mapa, sice decentně, ale přece označující „historickou hranici z roku 1938“, tedy pomnichovskou!!! – viz detail mapy, německý popis je uprostřed fotografie: „historische Grenze von 1938“.

Vybrané názvy českých měst a jejich německé ekvivalenty, pokud existují:

Aš – Asch

Blansko

Brno - Brünn

Bruntál - Freudenthal

Břeclav - Lundenburg

České Budějovice – Budweis

Český Krumlov – Krummau

Dačice - Datschitz

Domažlice – Taus

Dvůr Králové – Köninghof a.d. Elbe

Hodonín - Göding

Horšovský Týn – Bischofteinitz

Hradec Králové - Königgrätz

Cheb – Eger

Chomutov – Komotau

Chrudim

Jeseník (Frývaldov) - Freiwaldau
Jindřichův Hradec - Neuhaus
Karlovy Vary – Karlsbad
Kladno
Klatovy – Klattau
Kolín
Králíky - Grulich
Kroměříž - Kremsier
Kutná Hora - Kuttenberg
Liberec - Reichenberg
Litoměřice – Leitmeritz
Litomyšl - Leitomischl
Mariánské Lázně – Marienbad
Mladá Boleslav – Jungbunzlau
Moravská Třebová – Mährische Trübau
Most – Brüx
Náchod
Opava – Troppau
Ostrava – Mährische Ostrau
Pardubice - Pardubitz
Písek
Plzeň – Pilsen
Praha - Prag
Prachatice – Prachatiz
Prostějov - Prossnitz
Příbram - Pribrans

Sokolov – Falkenau

Strakonice – Strakonitz

Svitavy - Zwickau

Šumperk – Mähr. Schönberg

Ústí nad Labem – Aussig

Tábor

Tachov – Tachau

Telč - Telsch

Teplice – Teplitz

Turnov - Turnau

Trutnov – Trautenau

Třeboň – Wittingau

Vysoké Mýto – Hohemauth

Vyškov – Wischau

Zlín

Znojmo - Znaim

Žatec – Saaz

Žďár nad Sázavou – Stadt Saar

S německým pojmenováním měst a obcí se musíte vyrovnat např. i ve slavné Komenského mapě Moravy – viz výřez výše. Brno, zde jako Brinn je uprostřed.

Doporučené využití tématu ve školní práci:

Obrysová mapa České republiky a do ní zanést významná města v rovnoměrném zastoupení po krajích s užitím německého názvu, existuje-li.

Najít na některé ze starých map zadaná města a obce svého regionu.

EXONYMA

V řadě případů měst Evropy a světa užíváme nikoliv originální název, nýbrž vžitý název:

Benátky – Venezia, Štýrský Hradec – Graz, Stoličný Bělehrad – Székesfehérvár, Klagenfurt - Celovec aj., ale také Florencie – Firenz, Řím – Roma, Paříž – Paris, Mnichov – München aj.

Někdy jsou exonyma historickou připomínkou původně českého města: Vratislav – Wrocław, Žitava – Zittau, ale i Královec (dnes Kaliningrad, dříve Königsberg).

Možnost využití: domácí úkol na slepé mapě Evropy doplnit exonyma hlavních měst a další zajímavé příklady.

Příklady proměn názvů měst v ČR ve 20. století (ideologické a jiné důvody):

Zlín – Gottvaldov (1949-1989)

Sokolov – Falknov (do r. 1948) – Falke = Sokol

Otrokovice – Baťov (1938-1946)

Kostelec nad Černými Lesy (1920 – Černý Kostelec)

Jeseník – Frývaldov (do r. 1947)

Havlíčkův Brod – Německý Brod (do r. 1947)

Saigon - Ho Či Minovo Město

Volgograd – Stalingrad

Chemnitz = Karl – Marx – Stadt

Město založené Přemyslem Otakarem II. – Královec – Königsberg do roku 1946 pak Kaliningrad (po komunistickém vůdci Kalininovi)

Solidarita s Lidicemi: např. město Potrero v Panamě se přejmenovalo na Lídice r. 1943.

Marxova maxibusta z roku 1971 v Chemnitzu.

Proměny názvů hlavní měst:

Příklad OSLO – do roku 1925 Kristiania, dále bývalá hlavní města svazových republik (v SSSR)

Proměny států: Např. HORNÍ VOLTA – BURKINA FASO

ÚKOL !!!

SLEPÁ MAPA EVROPY a SVĚTA:

- Exonyma
- **PROMĚNY NÁZVŮ HLAVNÍCH MĚST**
- **PROMĚNY NÁZVŮ STÁTŮ a NOVĚ VZNIKLÉ STÁTY**

Dále srovnej:

Seznam měst přejmenovaných ve 20. století, ve 21. století - Wikipedie

---

https://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_m%C4%9Bst_p%C5%99ejmenovan%C3%BDch_ve_20._stolet%C3%AD

Regionálně zajímavá etymologie názvu obcí.

Jako příklad si uveďme cyrilometodějské stopy na jižní Moravě. Nedaleko od sebe najdeme Mikulov (Nicolsburg) – dle papeže Mikuláše, Strachotice a Crhovice (Crha a Strachota = slovanské pojmenování Cyrila a Metoděje), Dyjákovice a Dyjákovičky (djak = žák, odkaz na CM žáky).

Proměny měst a názvů jejich ulic – příklad Brna.

Víte, kam se v Brně chodilo na Uhelný nebo Rybný trh? Jak se jmenovala dnešní Masarykova ulice. Nebo které náměstí dostalo v pohnutém období Protektorátu název Adolf-Hitler-Platz, ač se původně mělo jmenovat náměstí Svobody?

Brno, až do roku 1945 s převahou německých obyvatel, od středověku etnicky pestré (Italové čili Vlaši, Němci, Moravané, Židé...)

Proměny názvů ulic, náměstí, čtvrtí lze sledovat na plánech a mapách od 18. století.

Srdce města – náměstí Svobody, se od středověku jmenovalo Dolní trh, Grosser Platz – Velké náměstí, náměstí Svobody zůstalo i za komunistické totality

Zelný trh – Krautmarkt – Horní náměstí, za komunistů náměstí 25. února.

Masarykova – Sedlářská a Židovská, později Ferdinandova, za Protektorátu Hermanna Göringa, za komunistů třída Vítězství.

Moravské náměstí – Lažanský Platz, Kaiser Joseph (II.) Platz, za II. Světové války Adolf Hitler Platz, původně mělo nést název náměstí Svobody. Za komunistů náměstí Rudé armády.

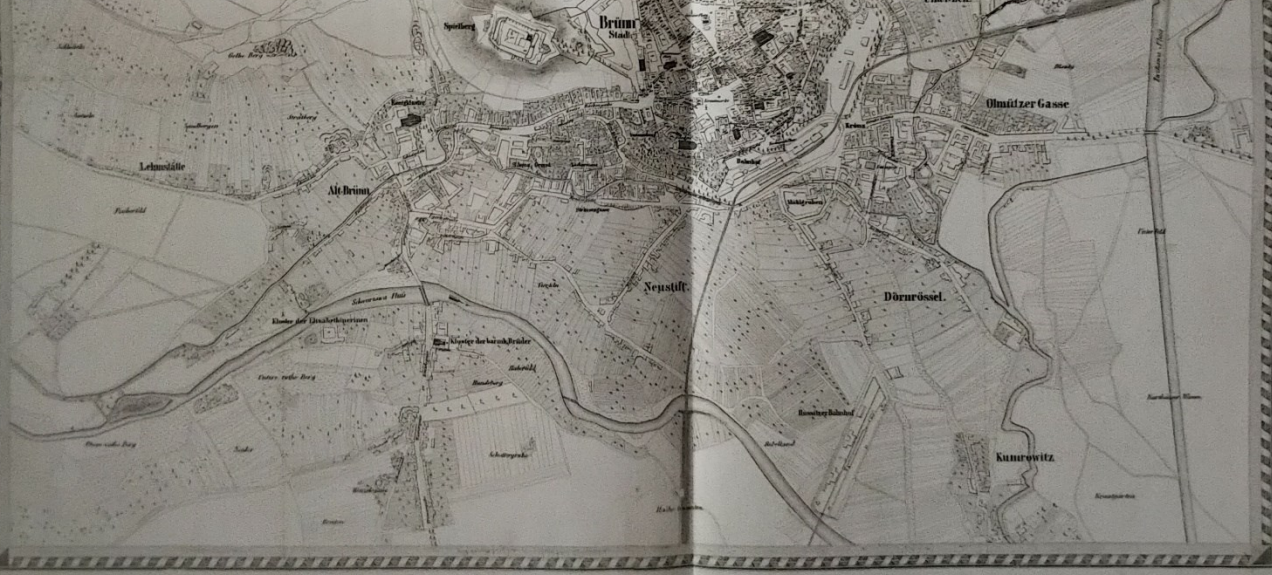
Dnešní Moravské náměstí vystřídal v dějinách více názvů a také podob. Fotografie zachycuje Německý dům. Před ním stojí socha Josefa II. V období Protektorátu náměstí Adolfa Hitlera.

Chronologicky seřazené mapy a plány města Brna, včetně slavného Jančova a Komůrkova plánu:

Situations-Plan
der Landes-Hauptstadt
BRÜNN

— sammt allen Fortstädten —
nach den vorerwähnten und letzten Karten
von dem Ingenieur und Geographen von
Johann Schöner
im Jahr
1858
Verlag von Buchsch. & Kreyzig in Brünn
Berechnung der vorerwähnten öffentlichen
Gassen und Anlagen

1. Die Stadtmauer	2. Die Stadtmauer
3. Die Stadtmauer	4. Die Stadtmauer
5. Die Stadtmauer	6. Die Stadtmauer
7. Die Stadtmauer	8. Die Stadtmauer
9. Die Stadtmauer	10. Die Stadtmauer
11. Die Stadtmauer	12. Die Stadtmauer
13. Die Stadtmauer	14. Die Stadtmauer
15. Die Stadtmauer	16. Die Stadtmauer
17. Die Stadtmauer	18. Die Stadtmauer
19. Die Stadtmauer	20. Die Stadtmauer
21. Die Stadtmauer	22. Die Stadtmauer
23. Die Stadtmauer	24. Die Stadtmauer
25. Die Stadtmauer	26. Die Stadtmauer
27. Die Stadtmauer	28. Die Stadtmauer
29. Die Stadtmauer	30. Die Stadtmauer
31. Die Stadtmauer	32. Die Stadtmauer
33. Die Stadtmauer	34. Die Stadtmauer
35. Die Stadtmauer	36. Die Stadtmauer
37. Die Stadtmauer	38. Die Stadtmauer
39. Die Stadtmauer	40. Die Stadtmauer
41. Die Stadtmauer	42. Die Stadtmauer
43. Die Stadtmauer	44. Die Stadtmauer
45. Die Stadtmauer	46. Die Stadtmauer
47. Die Stadtmauer	48. Die Stadtmauer
49. Die Stadtmauer	50. Die Stadtmauer
51. Die Stadtmauer	52. Die Stadtmauer
53. Die Stadtmauer	54. Die Stadtmauer
55. Die Stadtmauer	56. Die Stadtmauer
57. Die Stadtmauer	58. Die Stadtmauer
59. Die Stadtmauer	60. Die Stadtmauer
61. Die Stadtmauer	62. Die Stadtmauer
63. Die Stadtmauer	64. Die Stadtmauer
65. Die Stadtmauer	66. Die Stadtmauer
67. Die Stadtmauer	68. Die Stadtmauer
69. Die Stadtmauer	70. Die Stadtmauer
71. Die Stadtmauer	72. Die Stadtmauer
73. Die Stadtmauer	74. Die Stadtmauer
75. Die Stadtmauer	76. Die Stadtmauer
77. Die Stadtmauer	78. Die Stadtmauer
79. Die Stadtmauer	80. Die Stadtmauer
81. Die Stadtmauer	82. Die Stadtmauer
83. Die Stadtmauer	84. Die Stadtmauer
85. Die Stadtmauer	86. Die Stadtmauer
87. Die Stadtmauer	88. Die Stadtmauer
89. Die Stadtmauer	90. Die Stadtmauer
91. Die Stadtmauer	92. Die Stadtmauer
93. Die Stadtmauer	94. Die Stadtmauer
95. Die Stadtmauer	96. Die Stadtmauer
97. Die Stadtmauer	98. Die Stadtmauer
99. Die Stadtmauer	100. Die Stadtmauer

SITUATIONS-PLAN der königl. Landes-Hauptstadt **BRÜNN**

mit specieller Bezeichnung der öffentlichen
Gebäude und Anstalten.

1879.

Verlag von C. Winkler's Buchhandlung in Brunn

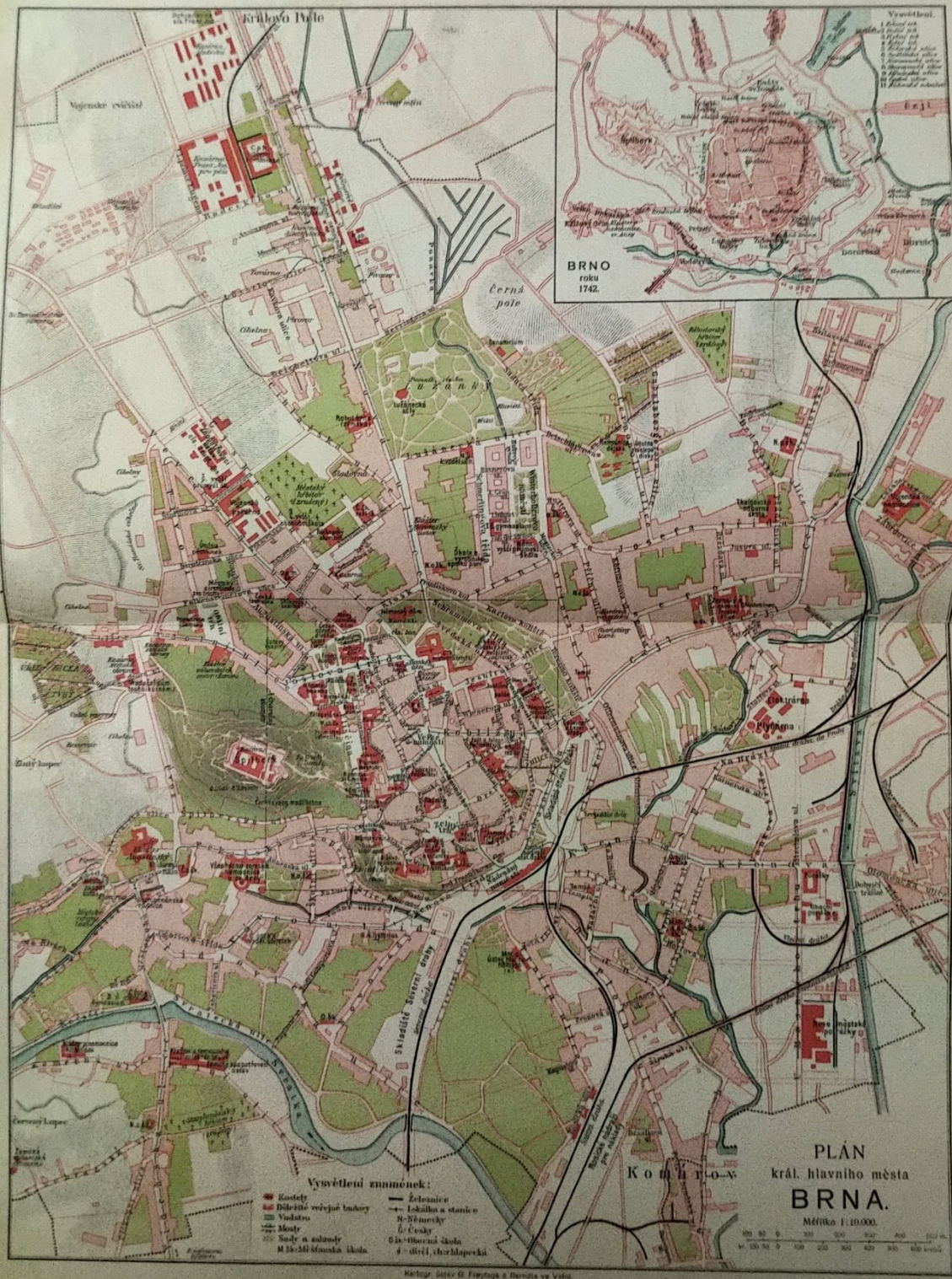
— 2 —

Einzelne Häuser, öffentliche
Gebäude, Kirchen, Schulen,
Kloster, Hospitien, etc., sind
mit ihren Namen beschriftet.
Die öffentlichen Gebäude und
Anstalten sind mit ihren
Namen und Nummern
beschriftet.

Die wichtigsten öffentlichen Gebäude und Anstalten in Brunn

Nummer	Name	Nummer	Name
1	Landes-Parlament	10	Landes-Parlament
2	Landes-Parlament	11	Landes-Parlament
3	Landes-Parlament	12	Landes-Parlament
4	Landes-Parlament	13	Landes-Parlament
5	Landes-Parlament	14	Landes-Parlament
6	Landes-Parlament	15	Landes-Parlament
7	Landes-Parlament	16	Landes-Parlament
8	Landes-Parlament	17	Landes-Parlament
9	Landes-Parlament	18	Landes-Parlament
19	Landes-Parlament	19	Landes-Parlament

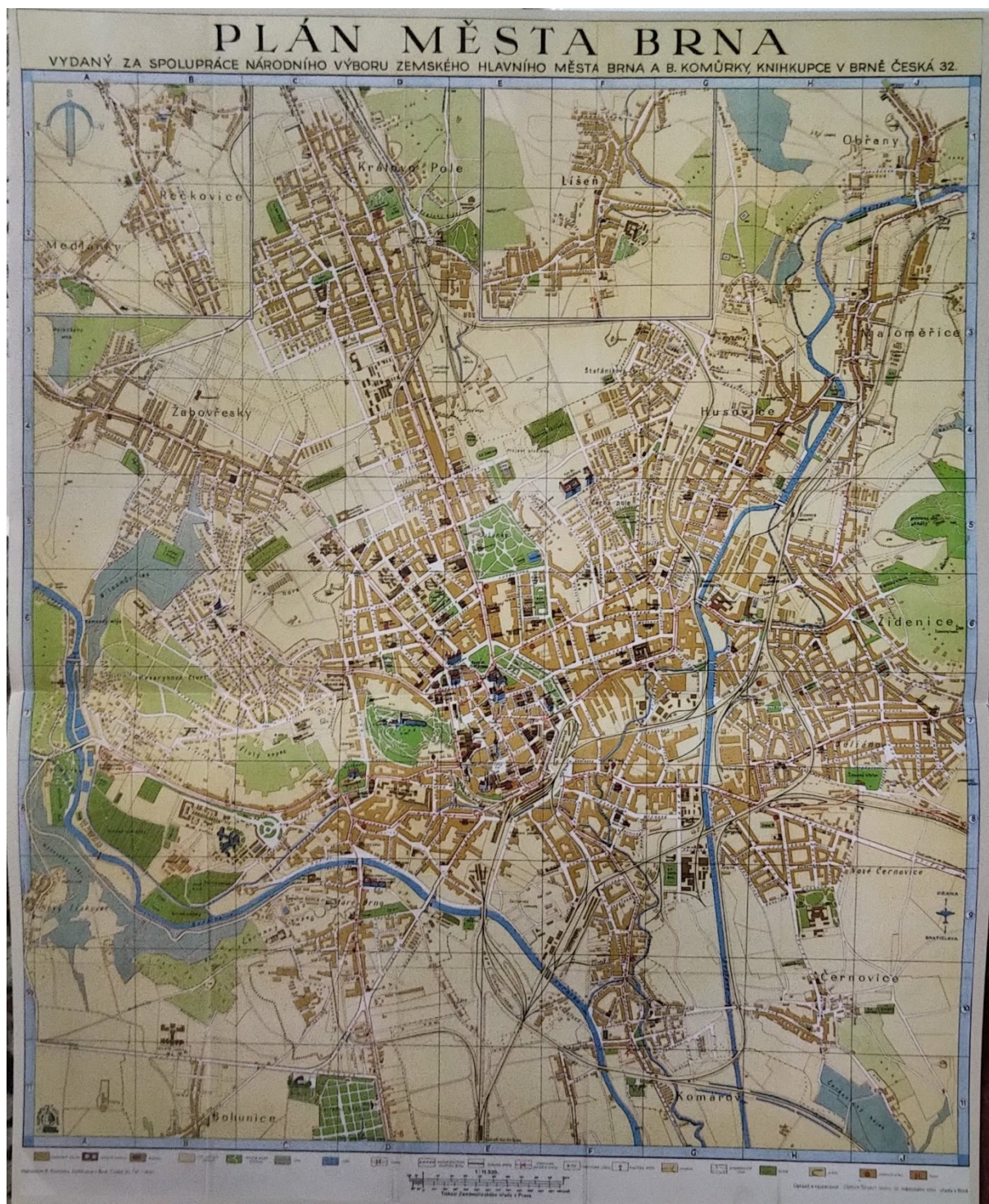

Pro práci s těmito plány a mapami a vytváření variant úkolů doporučuji publikaci:

Flodrová, M. – Galasovská, B. – Vodička, J.: *Seznam ulic města Brna s vývojem jejich pojmenování*. Brno 1984 (k dispozici jsou dnes nová vydání po roce 1989).

INSPIRACE PRO SAMOSTATNOU PRÁCI:

Slepý plán Brna – zanášení proměň názvů ulic, náměstí aj.

